

Újabb perspektíva

Simon T. László: Nem csak Isten evangéliumát (Közelítések Pál apostol örökségéhez)

Az Újszövetség korszakának első és egyetlen olyan alakja Pál apostol, aki történeti-életrajzi szempontból is értékelhető, mivel önreflexiókat is tartalmazó, terjedelmes irodalmi öröksége erre bizonyos mértékű lehetőséget ad. Éppen e gazdag, teológiai súlyában nagy jelentőségű irodalmi tevékenység okán válhatott az apostol a történelem során a legnagyobb hatású újszövetségi íróvá. Érthető hát, hogy a vele való foglalkozás minden időben az újszövetségi tudományok középpontjában állt, s ez így van ma is. Különösen az utóbbi húsz-harminc évben élénkült fel az angol nyelvű exegetikai irodalomban az apostol teológiájának új szemszögből való értékelése. Az új irányzat lényege, hogy tudatosan eltér az eddig fő értelmezési iránynak tekintett lutheri (német-protestáns) értelmezési modelltől. A kutatók főként Pál megigazulás tanát határozzák meg alapvetően új módon, és a hagyományosnak mondható Pál-értelmezés zsidóságellenes implikációit veszik erős kritikai tűz alá.

Simon T. László szép könyve módszerében, gondolatiségében ebbe az új vonulatba tartozik. Kiindulópontja a „Pál által hirdetett evangélium” (5). De nem annak tartalma érdekli most elsősorban a szerzőt, hanem arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen eszközöket felhasználva, miként hirdette az

apostol a rá bízott evangéliumot, és hogyan állította életét az evangéliumhirdetés szolgálatába (uo.). Nem Pál-életrajz tehát a könyv, és nem is Pál teológiájának összefoglalása. A jól kitűzött keretek között elvégzett munka azonban Pál életrajzához és teológiai gondolkodásához is kiváló bevezetést ad.

Pál apostol a leveleiben, amelyek az újszövetségi kánon magvát alkotják, úgy lép elénk, mint az evangélium hirdetője, gyülekezetek alapítója, szervező és kommunikátor. Emellett néhányszor vall önmagáról, múltjáról, terveiről, örömeiről és kudarcairól is. Simon T. László elsősorban ezt az apostoli örökséget veszi szemügyre, de értelemszerűen bevonja vizsgálódási körébe az Apostolok cselekedeteiről írott könyvet, és a deuteropaulinus leveleket is. Meg kell jegyeznünk, meglehetősen „szűkmarkú” a hitelesnek tartott levelek tekintetében. Négy tanulmányban, négy különböző szempont szerint közelít az apostoli örökséghez: 1) miként újította meg Pál a hagyományos levélformát; 2) milyen teológiai szempontok alapján végezte a missziót; 3) miként lehet teológiailag értékelni megtérését/elhívását; 4) végül a Corpus Paulinum mint az újszövetségi kánon magva. A négy tanulmány szerkesztés egységet alkot, talán csak a negyedik egység illeszkedik lazábban a többihez. Mindegyik tanulmány a legfrissebb és legfontosabb szakirodalom feldolgozásával, a hipotéziseket józanul mérlegelve és adagolva, rendkívül olvasmányosan vezet végig azon a világon, amely Pál apostol életét, gondolkodását és teológiai lá-

tását nagymértékben meghatározta.

Az első, terjedelemben legnagyobb tanulmány az apostol leveleinek formai-retorikai vizsgálatával foglalkozik („Retorika az evangéliumszolgálatában”, 7–113). Pál levelezésében a hellénista-római levélformával szemben az orientális levélformát részesíti előnyben. Már ez az egyszerű tény is jelzi, hogy az apostol két világ határán él. Kulturális háttérének ez a kettős komponense magyarázza, miért olyan nehéz őt megérteni. Stílusa, logikája olyan emberre vall, aki mindig két zongorán játszik: egyszerre alkalmazza a rabbik képszerű, asszociatív stílusát és a görög-római retorika lineáris érvelési módját. Különösen fontos ez a szempont akkor, amikor Pál és a zsidóság kapcsolatát kell meghatározni. Simon T. László itt határozottan az angolszász „új perspektíva” vonulatát követi, és egy, a zsidóságon belüli „liberálisabb”, de nem „szélsőségesen liberális” csoporthoz köti az apostolt (21). A levelek retorikai vizsgálatakor H. D. Betz egykori lelkesedésével ellentétben inkább S. E. Porter józanabb ítéletét fogadja el, és nem kíván mindenütt klasszikus retorikai motívumokat felmutatni. Meggyőződése, hogy Pál teológiájáról már a levélforma használata is sokat elárul: az apostol a konkrét élethelyzetekre válaszolva igazi „kontextuális” teológiát művel (47). Úgy látja, eközben mindig három szempontot érvényesít: ügyel címzettjeinek saját helyzetére; feltárja a Krisztushitből fakadó, alapvető felismeréseit; saját életét állítja példaként olvasói elé (53). A szerző végül a retorikai elemek felhasználását konkrét, széles látókörű, okos és hasznos esettanulmányokban mutatja be három levél elemzésével (Filippi, Galata, Filemon).

A második tanulmány témája a misszió („A világ teológiai feltérképezése: a misszió”, 115–185). A Pál-

ra alkalmazott nagy értelmezési sémák egyike: ő a pogány népek misszionáriusa. Ez a séma jól beleilleszkedik a gyülekezetekhez levelet író apostol ideális képébe. A jelenlegi újszövetségi tudomány is nagy egyetértésben beszél arról, hogy az egyház korai korszaka az intenzív misszió ideje volt. A misszió jelentős mértékben meghatározta az első keresztény gyülekezetek életét. A misszió középponti „Sitz im Leben” volt, azaz az őskereszténység történelme és teológiája alapján véve missziótörténet és misszióteológia. Pál tehát egy „rendkívül lendületes és kreatív” missziói mozgalomba került, így a születő kereszténység arculatának megformálásában egyedüli hősé avatni teológiai markionizmust jelentene (134). Simon T. László informatíván és szemléletesen mutatja be a korabeli utazási viszonyokat, az első keresztény közösségek egymás közötti kommunikációs hálózatát. A misszió maga azonban felveti az önonazonosság kérdését: kinek tekintetében magát az a Pál, aki a misszióban a „zsidóknak zsidóvá”, a „törvénynélkülieknek törvénynélkülivé” lett, hogy mindegyiket megnyerje Krisztusnak (1Kor 9,20 sk.). A szerző itt – az angolszász „új perspektíva” eredményeire alapozva – finom és árnyalt képet fest az apostol identitásáról. Ez a tanulmány egyik kiemelkedően szép része. (Megjegyzem azonban, hogy a magyar nyelvű szakirodalomban – nyilván angolszász nyelvi mintára – rohamosan terjedő „judaizmus” kifejezés, amelyet szerzőnk is gyakran használ, bármiféle definíció ellenére sem jelent/jelenthet többet a régi magyar, jól bevált „zsidóság” kifejezésnél.) A páli misszió egyetemességének kérdését a Gal 2,9-10 és az ApCsel 15 híres és sokszor megtárgyalt szövegének egybevető elemzésével vizsgálja. Itt is kitűnik, mennyire jártas a szerző a görög szöveg filológiai kérdéseiben, és milyen szu-

rén módon kezeli a szekundér irodalmat.

A harmadik tanulmány Pál apostol megtérésnek/elhívásának problematikáját járja körbe („Az apostol életének titka: a fordulat”, 187–253). A kiindulópont megint az „új perspektíva”, konkrétan Krister Stendahl svéd exegeta és későbbi püspök 1963-ban megjelent tanulmánya, amely döntő impulzusokkal járult hozzá a későbbi, „új perspektíva” elnevezésű tudományos paradigmaváltáshoz. Ennek lényege, hogy Pál megigazulástanának maga nem az egyén üdvösségének kérdése, hanem a pogányok szótériológiai státusa, a zsidók és pogányok közötti kapcsolat missziói teológiai problémájának tisztázása. Az apostol érvelésének elsődleges célja a Galata és a Római Levélben éppen annak bemutatása, hogy a pogányok Izrael üdvösségébe való bekapcsolódása a kiválasztás történetében gyökerezik. Simon T. László remek elemzésekben mutatja be az ókori és az újszövetségbeli (ApCsel 9; 22; 26) megtérésselbeszéléseket, nem riadva vissza az irodalmi műfaj és történeti valóság nem egykönnyen megválaszolható kérdéséig sem. Ebben az összefüggésben lényeges, hogy maga Pál apostol miként beszél erről a „fordulatról” és milyen teológiai következményei lehetnek a megtérésnek.

Mint említettem, a könyv negyedik dolgozata csak lazábban illeszkedik az első három, egymással is koherens tanulmányhoz. Ez a fejezet az apostoli örökség keresztény recepciójának kezdetét vázolja fel („A Corpus Paulinum mint az újszövetségi kánon része” 255–293). Itt egyrészt a corpus paulinum kialakulásának folyamatát mérlegeli a szerző, másrészt tematikájánál fogva lehetőséget ad e fejezet neki arra, hogy részletesen foglalkozzék az

ún. „pásztori levelek”, különösen is az 1Tim kérdésével, amely irat – véleménye szerint – Pál alakjának állít emléket (268). A szerző e záró részben megint bizonyítja kitűnő szakirodalmi tájékozottságát. Valószínűnek tartja, hogy a corpus paulinum összeállításának terve, sőt annak részleges megvalósítása is magától az apostoltól származik (255). Ez minden bizonnyal erősen hipotetikus állítás, az azonban már hihetőbb, hogy Markion kánonalkotása előtt (tehát Kr. u. 150 körül) kialakulhatott Pál leveleinek egy szilárd gyűjteménye, és Markion kísérlete erre adott válasznak tekinthető. A gyűjtemény kialakulásának három stádiuma lehetett: a levelek megírása, a levelek egybegyűjtése, majd a szöveg stabilizálódása az egyházi használat során.

Összességében elmondható, hogy Simon T. László könyve a *Napjaink teológiája* sorozatban jól betölti hivatását, mert remekbe szabott bevezetést nyújt mindazok számára, akik Pál apostol életével és teológiájával színvonalasan és megbízhatóan kívánnak foglalkozni. A könyv szerkezete jól áttekinthető, stílusa világos, előadásmódja, okfejtése logikus és lebilincselő, pontos teológiai definíciókkal dolgozik. A szerző a szakirodalom és a hipotézisek elnyeléssel fenyegető őserdejében biztos kézzel vág utat, és hívja maga után az érdeklődő olvasót. Különösen értékes a kiérlelt teológiai álláspontok felvázolása és a saját álláspontok mérlegelő, soha nem erőszakos bemutatása. A könyv a magyar nyelvű biblikus irodalom nagy nyeresége, amelyet nem csupán a teológia iránt érdeklődőknek, hanem a szakembereknek, teológiai hallgatóknak, lekipásztoroknak egyaránt ajánlani lehet. (Bencés Kiadó, *Pannonhalma*, 2009)

Vladár Gábor

„Ad imaginem Dei”

Hans Belting: *A hiteles kép (Képviták mint hitviták)*

„Messze van az igazságtól az utánzóművészet, azt hiszem, s éppen amiatt másol le mindent, mert oly keveset fog föl az egyes dolgokból, csupán az árnyképét.” E szavakkal okítja a bábáskodó Szókratész ifjú beszélgetőtársát, Glaukónt az *ideák, valódi dolgok és műalkotások* hierarchikus-analogikus viszonyáról Platon *Államának* sokat idézett tizedik könyvében. Mint tudjuk, e szöveg-helyen Szókratész (vagy még inkább az őt dialógikus-retorikus szituációban beszéltető Platon) igencsak becsmérően nyilatkozik az ideák másolataként értett valós dolgokat utánzó – s így a valódi ideáktól immáron kétszeres távolságra lévő – műalkotásokról. Talán nem tekinthető túlzásnak az a megállapítás sem, miszerint: a képek ontológiai státuszára vonatkozó platóni kritika kitörölhetetlen nyomot hagyott az „ember alkotta képmások” hitelességéről szóló nyugati gondolkodás hagyományában. Csakúgy, mint a képekre vonatkozó reflexiók egy másik – a platóni metafizika „árnyképekkel” szembeni gyanakvásánál jóval korábbi – történeti előzménye is, nevezetesen az Ószövetség második mózesi könyvében olvasható isteni parancsolat, amely a faragott bálványképek imadását hivatott tiltani. Az Isten által kinyilatkoztatott törvény tartalmát a kinyilatkoztatás körülménye is nyomatékossítja: „Mózes [ugyanis] azt követően kapta meg a törvénytáblákat a Szináj hegyén, hogy megtagadtatott tőle Isten színelátása.” (237) Amint azt Mózes könyvében is olvashatjuk: „Orcámat azonban nem láthatod, mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon (2Móz 33,20).” Ugyanakkor az „Isten orcájának” közvetlen láthatóságától megfosztatott ember „a *Terem-*

tés könyvének híres passzusa szerint [...] »Isten képére teremtett«, amit lehetett úgy is érteni, hogy az ember arcán képződött le az »Isten képével« való »hasonlatosság«. (160) E hasonlatosság végső és megmásíthatatlan kötelékét Jézus Krisztus kettős – valóságos isteni és valóságos emberi – személye pecsételi meg.

Hans Belting *A hiteles kép* című 2005-ben megjelent műve – amely az Atlantisz Kiadó körültekintő szerkesztői, valamint Hidas Zoltán gondos fordítói munkásságának köszönhetően immáron magyar nyelven is hozzáférhető – a *kép-test-médiium* hármas fogatú problémaköre felől közelíti meg a Krisztus-misztérium képelméleti és (kép)teológiai konfliktusát. A könyv „az európai képkultúra vallási gyökereinek és örökölt problémáinak” áttekintéséhez kíván hozzájárulni, ugyanis Belting sarkos megállapítása szerint: „[a] vallásalapító végső soron ábrázolhatatlan teste az európai képfogalom olyan dilemmáját eredményezte, amely még a szekularizált kultúrában is tovább él” (313). Ennek szellemében a könyv bevezetője napjaink *technicizált–mediatizált* kultúrájának képgyakorlatát elemzi a *képimádat (idolátria)* és a *képrombolás (ikonoklazmus)* szélsőértékei között, hangsúlyozva ezek szoros kapcsolatát a *hiteles kép* klasszikus teológiai és egyben politikai nehézségeivel. Mindez összecseng a társadalomtudósok által a „vallás visszatéréseként” diagnosztizált legújabbkori tapasztalattal (lásd Jürgen Habermas idevonatkozó megállapításait, vagy Gianni Vattimo és Jacques Derrida könyvét e témában). Noha elhamarkodott volna e tendenciát a különböző vallási fundamentalizmusok és integrizmusok megerősödésére és fokozódó jelenlétére redukálni, mégis elgondolkodtató, hogy „az iszlám [vagy még inkább az iszlám nevében munkálkodó geopolitikai ér-

dekcsoportok] médiapolitikája sem más, mint a mi médiahasználatunk szubverzív, saját célokhoz igazított alkalmazása” (38). Világos tehát, hogy a képek mentén zajló háborúk mögött sok esetben mindmáig ideológiai és politikai-teológiai érdekek feszülnek egymásnak; ekként a *Képviták mint hitviták* alcím nem csupán egy problémátörténeti vizsgálódás programjára, de egyszersmind a képhasználati rítusok és a mögötük munkálkodó rejtett vágyak és indítékok szoros összefüggéseire is utalhat.

E viták legelevenebb és máig is meghatározó gyújtópontjai a Krisztus istenemberi személye körüli filozófiai és teológiai polémiákban gyökereznek, mely összetűzések nem mellesleg a képek megítélésének szempontjából is jelentős tanulságokkal szolgálnak. Az ókori viták középpontjában az a kérdés állt: volt-e egyáltalán Jézusnak valóságos emberi teste? „Ha ugyanis volt, akkor antik felfogás szerint nem lehetett más, mint ember, éppen ezért pedig nem lehetett Isten. Ha viszont Isten volt, akkor nem élhetett hús-vér testben, hanem csak látszólagos és megjelenő teste lehetett, amelyben az istenek szoktak az emberek közé vegyülni.” (132) A „kettős természet” tana és a Szentháromságban jelenlévő három isteni személy egylényegűségét alátámasztó „oszthatatlanság” fogalma (Boethius), úgy tűnik, hatásosnak bizonyult az ellenérvekkel szemben. A valódi probléma azonban ott adódott, hogy e fogalmilag rögzült evidencia – miszerint Jézus egyszerre volt halandó testtel és egyben halhatatlan isteni természettel bíró személy – miként fejezhető ki képekben. „A görög teológusok olyan fogalmat alkalmaztak e személyre [*proszópon*], amely eredetileg arcot és maszkot egyaránt jelentett, latin kollégáik azonban a *personát* kizárólag »maszk« jelentésben ismerték, az arca pedig más fogalmakat hasz-

náltak.” (62) Míg tehát „a görögök-nél az arc »kitüntetett médiumnak« számított filozófiai kérdések feltevéséhez”, és úgy gondolták, hogy a „művészi-mesterséges álarcok [...] nem elfedték a színész arcát, hanem a színész arcává váltak”, addig a rómaiak szerint a „*persona* szóval jelölt maszk [...] elfedi a színész arcát, aki a beszédével hat” (106–107). Beltling meggyőzően mutatja be, hogy ez a látszólag jelentéktelennek tűnő etimológiai fordulat döntő módon befolyásolta a krisztusi test ábrázolására vonatkozó képi praxist. Nem is szólva arról a körülményről, miként tevődött át a hangsúly a görög *proszópon* kifejezésben rejlő optikai jelentésmezőről (az arc mint a másik „tekintetének a tárgya”) a *persona* szóban található vokatív (*personare*: „keresztülhangzás”) tartalomra. Az „ige meghallásának” sokértelmű toposza, az iszlám és keresztény vallási tradíciók képfelfogásai közötti áthidalhatatlan különbség, és a végső soron ábrázolhatatlan Isten szavának elsőbbséget tulajdonító – s így a hűtlen képmások lealacsonyításához makacsul ragaszkodó – zsidó képteológiák mind erre a különbségtevésre hivatkoznak. Ezt a differenciát a nyugati vallástörténetben legutóbb a reformáció korában zajló képviták újították meg, ám ezeket sokkal inkább a Gutenberg-féle könyvnyomtatás révén előállt újfajta kulturális változás motiválta. „Luther korában a fordulat előidézője a könyvnyomtatás médiaforradalma, amely minden hatalmat és minden hitet a szóra összpontosít, a képektől pedig, amelyek egészen addig nyilvános médiumokként gyakoroltak hatalmat, elragadja a monopóliumot. A szó, amely a kereszténységben mindig is az isteni kinyilatkoztatás hordozójaként élvezett tiszteletet, a nyomtatás új médiakultúrájában egyenesen fétissé válik [...]” (233) A reformáció elkötelezett teológusai a képeknek a szavakkal (vagy helye-

sebben szólva a jelekkel) szembeni elsőbbségét azzal a fentebb már említett érveléssel támasztották alá, miszerint az *Őszövségekben* „egy képeken ábrázolhatatlan és testetlen Isten kizárólag a hangjával nyilatkozta ki magát” (223).

A *hiteles kép* azonban a távlatos problémátörténeti elemzéseket mindvégig konkrét művészek (Dürer, Tiziano, Zurburán stb.) alkotásain és a művészettörténet idevágó dokumentumain keresztül világítja át, minek révén Belting munkája nem csupán a művészettörténet-írás korszaka *előtti* és *utáni* képi reflexiókhoz igyekszik hozzájárulni, hanem egyúttal a képek előállítását és befogadását motiváló antropológiai szempontok megértéséhez is. (*Atlantisz, Budapest, 2009*)

Miklósvölgyi Zsolt

Tudás, vágy

Villányi László: *Mondja édesanyám*

„unokatestvérem szovjet katona
néhány órái Győrben időzik
a Vagongyár előtt várja nővéremet
aki a nyakába ugrik
s az emberek nem értik
mit keres egy magyar lány a szovjet
katona nyakában”

Villányi László *Mondja édesanyám* című kötetének háttérében egyfajta *oral history*-t sejt az olvasó. Ezeket a szövegeket a család személyes történeteinek történelemként való átélése, ugyanakkor pedig az anya egész életén át folyó elbeszéléseiből építkező önértelmezés vágya hatja át. Az életére visszatekintő anya és az ő emlékeit felidéző fiú alakjának egymásra vetülése, a női és férfi princípium szüntelen egymásba fordulása szinte mindvégig két elbeszélő szimultán jelenlétét sugallja. Fontossá (vagyis elbeszélésre, meg-

őrzésre érdemessé) azonban mégsem az ukrán határ által kettészakított család történelmi traumáinak élményszerű, szubjektív elbeszélése teszi az eseményeket, hanem az emberi sors(ok) titokszerű *nyitottsága*. Egy-egy kiragadott jelenet, érzés, mélyre ivódott mondat töredékszerű megidézése, erős érzékisége – éppen a pontosság által – képes a kontextusként értelmezett történelem megidézésére is. Az egyik versben ezt olvassuk: „édesanyámról és róla sok hasonlót mondanak a csillagok / egy kitétel azonban pontosan meg-egyezik / elmegy fontos dolgok mellett”. A kötet nem csak az apró részleteket őrzi meg a felidézés és újramondás gesztusában, hanem az anya személye is tovább él, átmenődik általuk valamiképpen a fiúba. A személyes élet apró eseményei értelmezik az elmúlt század absztrakt történelmét (a Szentmártonon áthajtott zsidó deportáltak látványától a beregszászi nagyszülőkhöz). Az anya és a felnőtt férfi kirajzolódó harmonikus viszonyának azonban fontos része, hogy az anya is önmagára ismer fia sorsának megoldatlanságaiban. Ugyanakkor mindezt sajátos fénytörésbe helyezi az asszony haldoklását kísérő búcsúzkodás sorszerű ténye, amit Villányi László beleszó az amúgy sem kronológikus fragmentumok rendjébe. A különböző rokonsági foknál kötődő hősök figurái, a családi krónika apró epizódjai az olvasás során szinte beleolvadnak az anya alakjába, s így *egyetlen* örökségként bíztatnak a fiúra, aki bár a részletek precíz ismeretében őrzi őket, de az olvasótól még akkor sem várja el a pontos családismeretet, amikor bizonyos szálakat többször is felemlít (pl. a ’68-as Prágából szovjet katonaként Győrbe érkező unokatestvér alakját, vagy a háború elől Németországba menekülő szülők ottani életét és visszatérését 1945-ben).

A kötet egészét egyrészt a fiú kamaszos várakozása (és vágyako-

zása) hatja át, amely éppen ezért talán a családi történetekből kihallható szerelmi epizódokra figyel leginkább, másrészt a beteljesületlenség és meg-nem-érkezetség érzése mögött rejlő személyes titok („s egyáltalán mikor leszek én igazán felnőtt”). Az anyával való azonosulás törekvése azonban túlmegy a közös múltból fakadó sorsszerűség felismerésén, hiszen az *oral history*-elemekből nem pusztán az elfogadottság és a valahova tartozás nyugalalmát szeretné kihallani, hanem a költészet (saját költői tevékenységének) meghatározó előzményeit is. Mintha mindannak, amit ő a *nyelvben* végez, meglennének az előzmé-

nyei az anya személyéhez kötődő életek eseményeiben, s éppen az anya alakja lenne a költői megfogalmazás *előtti utolsó* állomás. Könnyen lehet az az érzésünk, hogy ez a poétika valamiképpen feltételezi a történetek „lélekvándorlását”, ahol a sok küzdelem, kudarc és szenvedés beteljesülése s egyszersmind pedig értelme nem más, mint éppen a költészetként való megjelenés. Talán ez adja az egész könyv sajátosan Villányi Lászlóra jellemző derűjét is, ami abból a hitből fakad, hogy minden történet addig vándorol a világban, míg költészetté nem lesz. (*Orpheusz Kiadó, Budapest, 2009*)

Varga Mátyás

Néhány szerzőnkéről

CSANTAVÉRI JÚLIA – vezető filmszerkesztő a Magyar Televízióban; óraadó tanár az ELTE Filmtudomány Tanszékén. Néhány évig a *Filmkultúra* online változatának szerkesztője volt. 1981 óta publikál filmes tárgyú írásokat és fordításokat, amelyek nagyrészt a *Filmvilág* és a *Filmkultúra* hasábjain, illetve tanulmánykötetekben jelentek meg

KARSAI GYÖRGY – klasszika-filológus, egyetemi tanár, a PTE Klasszika-filológia Tanszékének tanszékvezető egyetemei tanára, a Színház- és Filmművészeti Egyetem Színházelméleti Tanszékének tanszékvezető-helyettes egyetemi tanára. Szakterülete az antik (görög és római) színház és a görög eposz.

KOVÁCS IMRE – művészettörténész, egyetemi docens a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Művészettörténeti Tanszékén. Kutatási területe: középkori keresztény ikonográfia, Liszt és a képzőművészet.

KÓSZEGHY MIKLÓS – ókortörténész, egyetemi docens a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskolájában.

MARTOS LEVENTE BALÁZS – a szombathelyi egyházmegye papja. Tanulmányait Budapesten, Rómában és Jeruzsálemben végezte. Jelenleg a Győri Hittudományi Főiskola és a szegedi Gál Ferenc Hittudományi Főiskola tanára, elsősorban biblikus tárgyakat oktat.

MIKOLA GYÖNGYI – 1990-ben végzett a Szegedi Tudományegyetem magyar-orosz szakán. Szabadúszó irodalmár, kritikus, óraadó tanár az SZTE Bölcsészkarán. Fő érdeklődési területe a kortárs magyar irodalom. Kötete: *A Nagy Konstelláció. Kommentárok Tolnai Ottó poétikájához*, Alexandra, Pécs, 2005.